

Druga usmrtitev heroja Lacka

Na vogalu ptjskega gledališča, nedaleč od znamenitega Orfejevega kamna, so po drugi svetovni vojni postavili spomenik Jožetu Lacku, poveljniku slovenjgoriške čete, ki se je poleti leta 1941 postavila po robu nacistični zasedbi in genocidu nad slovenskim življenjem v teh krajih. To je bil eden prvih, če ne sploh prvi upor na ozemlju tretjega rajha, h kateremu so priključili »Spodnjo Štajersko« po ukazu samega diktatorja Hitlerja: Naredite mi to deželo spet nemško! Četo so pri Mostjah obkolili nemški žandarji in večino borcev pobili, ranjenega Lacka pa so pripeljali na Ptuj, ga v zaporih mučili, ga razkazovali s tablo »Jaz sem bandit« na prsih in ga naposled usmrtili.

Te dni, tik pred dnevom spomina na vse mrtve, je narodni heroj Jože Lacko doživel drugo eksekucijo. Sodobni »eksekutor« (ali »eksekutorji«) je ukazal spomenik odstraniti in ga premestiti na staro opustošeno ptjsko pokopališče, na katerem se že leta izživljajo različni vandali.

Spomenik je kipar Jakob Savinšek izdelal v značilnem socrealističnem slogu: razkoračen, trdno stoječ moški se očitno brani pred udarci, ki ga zadevajo. Že tedaj, ko so ga postavili, smo Ptujčani ugotavljali, da je kip grd in da ne sodi na starožitni trg pred cerkvinim stolpom. Pozneje pa smo se nanj nekako navadili, tako kot smo se navadili na novo pročelje gledališča, ki so mu Nemci med zasedbo spremenili klasicistični obraz v psevdogotškega.

Zdaj spomenika ni več. Kakršenkoli je že bil kip, človek, ki mu je bil posvečen, si te nove eksekucije ni zaslužil. Povedati je treba, da tudi povojni komunistični vladavini heroj Lacko v razrednostnem

obrazcu ni najbolje ustrežal – bil je namreč kmet in ne proletarec iz opevane predvojne partijske celice v železniških delavnicah. Za partijo je bilo nerodno, da se je nacizmu uprl in začel revolucijo kmečki človek, ne pa delavec.

Zato so, kolikor je bilo mogoče, Jožeta Lacka zamožčevali. V šolah se o njem niso učili. V leksikonu Cankarjeve založbe iz leta 1988, kjer so našli prostor številni nepomembni slovenski povojni politiki, popevkarji in športniki, Jožeta Lacka ni. Pa je bil človek, ki bi mu vsak evropski narod, ki ga je doletela nacistična zasedba, postavil spomenik do neba.

Prvi Lackov eksekutor je znan: Eichmannu so sodili Izraelci za genocide nad Židi, Cigani in Slovenci. Tudi drugi, današnji »eksekutor«, bo najbrž znan; če ga je kaj v hlačah, se bo oglasil in poskušal javno opravičiti svoje dejanje. Ker pa so mi nacistični rasni strokovnjaki merili lobanjo in me uvrstili v podčloveško, nearijsko raso, se bojim nečesa drugega. Ob izhodu na zahodni strani starega ptjskega pokopališča, le nekaj metrov stran od sledov krogel, s katerimi so nacisti med vojno pobijali slovenske talce, je nekdo na zidu z rdečim razpršilnim lakom naslikal kljukasti križ, znamenje nacizma, rasizma, genocidov. Kdo je to storil? Zakaj? Tega naš evropsko strokovno usposobljeni VIS najbrž ne bo ugotavljal. Tudi ptjski strankarski veljaki si zaradi tega ne bodo delali sivih las. Mene pa je strah. Strah za komaj izbojevano slovensko samostojnost... Sicer pa narod, ki ne zna spoštovati svojih junakov, ni vreden samostojnosti.

MIHA REMEC